

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä

A) Ilmiöiden määritelmiä

Kiusaaminen on tietoista vallan väärinkäyttöä. Yhdelle ja samalle henkilölle/oppilaalle aiheutetaan toistuvasti vahinkoa, harmia tai pahaa mieltä. Tällä viitataan siihen, että osapuolet eivät ole keskenään tasaväkisiä vaan kiusatulla on vähemmän valtaa tai voimaa kuin häntä kiusaavalla tai kiusaavilla henkilöillä. Kiusaaminen voi kohdistua toisen omaisuuteen. Kiusaaminen voi olla sanallista ja/tai fyysistä, suoraa, epäsuoraa tai verkossa tapahtuvaa. Tekijöinä ovat joku/jotkut, joita vastaan on vaikea puolustautua.

Seksuaalinen häirintä tarkoittaa lapsen/nuoren altistamista ikään kuulumattomalle seksuaalisuudelle. Se voi olla myös lapsen/nuoren psyykkistä tai fyysistä koskemattomuuden loukkaamista. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä. Häirintä voi muuttua väkivallaksi ja rikolliseksi teoksi. Häirinnälle tyypillistä on vallankäyttö ja toistuvuus, vaikka se voi olla myös yksittäinen teko.

Sukupuoliseen häirintään puuttumisessa on hyvä tietää se, että häirintään liittyy kolme keskeistä piirrettä, jotka vaikuttavat ilmiön tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen:

- Sukupuolisessa häirinnässä on kyse vallasta ja sen väärinkäytöstä. Häirinnällä vahvistetaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä kaavamaisia käsityksiä ja asenteita. Ahdistelulla voidaan osoittaa kohteen alemmuutta sosiaalisessa arvojärjestyksessä.
- Sukupuolinen häirintä on prosessi. Yksittäinen tapahtuma voi ulkopuolisen mielestä olla vähäpätöinen, jos se irrotetaan tapahtumaketjusta. Sukupuolinen häirintä katoaa silloin ilmiönä. Häirinnällä ei yleensä ole silminnäkijöitä tai häirintää ei haluta nähdä.

Koulu ja opettajat puuttuvat välittömästi havaitsemaansa sukupuoliseen häirintään koulussa. Jokaisella toimijalla on velvollisuus tuoda julki ja puuttua häirintään. Sukupuolinen häirintä saattaa sisältää myös rikokseksi luokiteltavia tekoja, kuten seksuaalista väkivaltaa tai pahoinpitelyitä. Tarvittaessa aikuisen velvollisuus on auttaa ja rohkaista nuorta rikosilmoituksen teossa. Opettajalla on lastensuojelulain 25 §:n mukainen ilmoitusvelvollisuus poliisille, jos lapsi/nuori on kokenut seksuaalista väkivaltaa.

B) Ennaltaehkäiseminen koulussamme

Toimintakulttuuri

Koko koulun henkilökunta on sitoutunut kiusaamisen vastaiseen toimintaan ja ymmärtää sen merkityksen. Kaikki koulun toimijat, niin henkilökunta kuin oppilaatkin, jakavat yhteisen arvopohjan ja tavoitteen. Koulun arvoina ovat hyvinvointi, kiusaamisen ehkäiseminen ja yhteisöllisyys. Tavoitteena on kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisy.

Huoltajia tiedotetaan kiusaamisen vastaisesta toiminnasta mm. vanhempainilloissa, koulun tiedotteissa ja tapahtumissa sekä tarvittaessa henkilökohtaisin keskusteluin. Koulu osallistaa oppilaita ja tekee yhteistyötä huoltajien,

vanhempainyhdistyksen, viranomaisten ja kolmannen sektorin kanssa. Koulussa toimii yhteisöllinen oppilashuoltoryhmä (KOR).

KOR-ryhmän tavoite on pohtia, kehittää, suunnitella ja arvioida yleisellä tasolla koko koulun ja oppilaiden hyvinvointia. Toimintaa arvioidaan ja kehitetään osana koulun toiminnan kehittämistä ja arviointia. Vuosittainen arviointi ja kehittäminen kuvataan koulun toimintasuunnitelmassa.

Kiusaamisen, väkivallan ja häirinnän ennaltaehkäisemisen tarkoituksena on turvata kaikille hyvä ja turvallinen sekä itsetuntoa lujittava työskentely- ja oppimisympäristö. Koulussamme on nollatoleranssi väkivallan suhteen. Koulun arkea johtavat selkeät säännöt, joiden laatimisessa ovat osallisina myös oppilaat. Tavoitteena on kouluviihtyvyyden parantaminen ja luottamuksellisen ilmapiirin tietoinen rakentaminen, jossa keskeistä on kiinnostus lasten ja nuorten kuulumisia kohtaan sekä ilmiöiden käsitteleminen etukäteen. On tärkeää, että oppilaat ymmärtävät, mitä kiusaaminen tai häirintä on ja miten toimia, jos he kohtaavat kiusaamista tai häirintää.

Ennaltaehkäisevän toiminnan keskeinen tavoite on vaikuttaa oppilaisiin niin, että he kiusaamisen ja häirinnän sekä niihin kannustamisen sijaan asettuisivat tukemaan kiusattua ja osoittaisivat, etteivät hyväksy kiusaamista tai häirintää. Kiusaamisen ja häirinnän loppumista voidaan tavoitella vaikuttamalla yhteiseen vastuuntunteeseen ja siihen, että koko ryhmän normeissa tapahtuu muutoksia. Turun Lyseon koulu on mukana joka yksikköön jalkautuvassa KiVa-Koulu -ohjelmassa. Koulumme opettajat ovat käyneet MAPA-koulutuksia (Turvalliset toimintamallit) sekä osa opettajista on käynyt Resto-koulutuksen (Restoratiivinen ja sovitteluva yhteisö). Koulussa pidetään säännöllisesti tunne- ja turvataito oppitunteja.

Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa ennaltaehkäistään koulussamme myös seuraavin toimin:

- Ennaltaehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelmien laatiminen ja koko henkilökunnan sitoutuminen tietoisesti niiden mukaiseen toimintaan
- Tunne- ja turvataito oppituntien pitäminen suunnitelmallisesti ja säännöllisesti kaikille luokille
- Yhteisöllinen oppilashuoltotyö KOR, jossa osallisina myös oppilaat oppilaskunnan ja huoltajat vanhempainyhdistyksen välityksellä
- Koulussa pidetään vuosittain oppilaille kiusaamiskysely, jonka tulosten pohjalta arvioidaan toimenpiteet häirintään, syrjintään ja kiusaamiseen puuttumiseksi.
- Kiusaamiskyselyjen tulosten läpikäyminen henkilökunnan, oppilaiden ja huoltajien kanssa.
- Oppilaiden ryhmäytymisen ja tutustumisen huomioiminen erityisesti lukuvuoden alussa
- Sosiogrammien hyödyntäminen ryhmien ja yksilöiden tukemisessa
- Kasvatuskeskustelu
- Opettajat ja ohjaajat puuttuvat havaitsemaansa tai heille tietoon tulleeseen kiusaamiseen.
- Oppilailta kysellään säännöllisesti kuulumisia, jotta oppilas pystyy tarvittaessa kertomaan mahdollisesta häirinnästä, syrjinnästä tai kiusaamisesta.
- Oppilaille painotetaan myös omaa vastuuta puuttumiseen ja rohkaistaan puuttumaan kiusaamiseen sekä kertomaan siitä aikuiselle.
- Oppilailla on oikeus koskemattomuuteen ja tieto omien kehollisten rajojen asettamisesta, kuinka lähelle toinen ihminen voi tulla ja millainen kosketus on soveliasta

- Jokainen sitoutuu asialliseen viestintään ja vuorovaikutukseen. Kaikki vihapuhe ja muu asiaton käyttäytyminen on täysin kiellettyä ja siihen puututaan välittömästi.
- Koulussa on sovittu, kuka toteuttaa ja millä ajalla mainittuja ennaltaehkäiseviä toimia.

C) Puuttuminen

Kiusaamiseen puuttuminen

Kiusaamiseen puuttumisessa oleellista on kiusaamistilanteiden ennaltaehkäisy kouluyhteisössä. Kiusaamiseen voidaan puuttua vain, jos koululla on tieto kiusaamisesta. Oppilaita kannustetaan kertomaan havaitsemastaan ja kohtaamastaan kiusaamisesta, kohdistui se sitten oppilaaseen itseensä tai muihin. Huoltajien on tärkeää kertoa koulun henkilöstölle havaitsemistaan ja tietoonsa tulleesta epäilystä kiusaamisesta.

Konfliktitilanteisiin puututaan ensisijaisesti selvittämiskeskustelulla, joka voidaan järjestää muun muassa kasvatuskeskusteluna. Selvittämiskeskustelusta tiedotetaan huoltajia. Kiusaamistilanteiden selvittämisen jälkeen järjestetään suunnitelmallinen seuranta. Oppilailla on oikeus tarvitsemiinsa opiskeluhuollon palveluihin, ja ne ovat tarvittaessa myös konflikti- ja kiusaamistilanteissa oppilaiden tukena. Oppilaiden turvallisuutta koskevista kysymyksistä voidaan tehdä yhteistyötä koulun ulkopuolisten viranomaisten, kuten poliisin tai lastensuojelun, kanssa.

Kiusaamiseen, konfliktieihin tai yksittäiseen epäasialliseen tekoon voidaan puuttua myös kurinpidollisin keinoin. Kurinpidollisia keinoja ovat jälki-istunto, oppitunnilta poistaminen, oppilaan opetukseen osallistumisen epääminen, kirjallinen varoitus sekä määräaikainen erotus. Epäiltäessä oppilaan käytöksen täyttävän rikoksen tunnusmerkistön, koulu ottaa yhteyden poliisiin. Lisäksi tarvittaessa voidaan muuttaa oppilaiden ryhmä- ja luokkajakoja joko pysyvästi tai tilapäisesti. Yksittäisissä tapauksissa viimesijaisena keinona voi opetuksen järjestämispaikan vaihtaminen olla mahdollinen.

Toimintamalli konflikti- ja kiusaamistilanteiden varalta

Kiusaamis-, väkivalta- tai häirintätilanteessa tai tilanteen tultua tietoon opettajalla on velvollisuus puuttua asiaan. Vakavissa väkivaltatilanteissa ja epäilyssä seksuaalisesta häirinnästä koulu konsultoi poliisia tai sosiaaliviranomaista.

Kiusaamistilanteita varten koulussa on seuraava toimintamalli:

Oppilas

1. Sano päättäväisesti ja tarkasti, mistä et pidä: "Jätä minut rauhaan. En pidä siitä, että..."
2. Lähde pois kiusaajan luota.
3. Kerro aikuiselle, jos koet itse tai huomaat kiusaamista.
4. Ole kiusatulle kaveri. Älä jätä häntä yksin.

5. Rohkaise kiusattua kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle. Voit myös itse tarjoutua kertomaan kiusatun puolesta aikuiselle.
6. Jos olet kiusattu, pyri löytämään ystävä. Yhdessä olette vahvempia.

Huoltaja

1. Jos epäilet, että lastasi on kiusattu, kannusta häntä kertomaan asiasta.
2. Ota aina yhteys lapsesi opettajaan, jos epäilet koulukiusaamista. Ota yhteyttä, vaikka lapsesi kieltäisikin.
3. Keskustele lapsesi kanssa kiusaamisesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä.
4. Koulukiusaamisen selvittäminen aloitetaan aina koulussa.
5. Tee lapsellesi selväksi, että et hyväksy minkäänlaista kiusaamista.
6. Luota siihen, että koulu tekee parhaansa kiusaamistilanteen ja kiusaamisen selvittämiseksi.
7. Ole tarvittaessa yhteydessä rehtoriin, kouluterveydenhoitajaan, koulukuraattoriin tai koulupsykologiin.

Koulu

1. KiVa-ryhmän työpari jatkaa tarvittaessa kiusaamisasian käsittelyä KiVa Koulu – ohjelman mukaisesti.
2. Koulu voi tarvittaessa ottaa selvittelyyn mukaan myös poliisin ja sosiaaliviranomaiset.

KiVa Koulu

- Turun Lyseon koulu on mukana KiVa Koulu -ohjelmassa.
- KiVa Koulu on toimintamalli koulukiusaamisen vähentämiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi.
- Ohjelman tavoitteina ovat kiusaamisen ehkäiseminen, tehokas puuttuminen kiusaamistilanteisiin ja jatkuva seuranta.
- KiVaan sisältyy sekä yleisiä että kohdennettuja toimia. Ohjelman yleiset toimenpiteet kohdistuvat kaikkiin oppilaisiin ja ovat pääasiassa kiusaamista ehkäiseviä. Kohdennetut toimenpiteet otetaan käyttöön kiusaamistapauksen tullessa ilmi ja ne kohdistetaan erityisesti kiusaamiseen osallistuneisiin ja kiusattuihin lapsiin tai nuoriin, jotta loukkaava kohtelu saadaan loppumaan.
- KiVa Koulu -ohjelmaa toteuttavassa koulussa toimii vähintään kolmen opettajan tai muun aikuisen) muodostama työryhmä, KiVa-tiimi. Tiimin tehtävä on esille tulevien kiusaamistapauksien selvittäminen yhdessä luokanopettajien/luokanvalvojien kanssa.
- KiVa-ohjelman kohdennetuilla toimenpiteillä tarkoitetaan kiusaamiseen puuttumista ja sen lopettamista; tähän kuuluu myös välittömän tuen tarjoaminen kiusatulle oppilaalle. Joskus samalla tulee esille joko kiusatun tai häntä kiusanneiden oppilaiden laajempi tuen tarve; tällöin yksilökohtaisen oppilashuollon toimenpiteet (esimerkiksi psykologi- tai kuraattoripalvelut) tulevat ajankohtaisiksi.

- KiVa-ohjelmassa KiVa-tiimin jäsenet selvittävät asiaa kiusatun ja häntä kiusanneiden oppilaiden kanssa. Selvittämiskeskustelut käydään aluksi erikseen jokaisen kanssa.
 - Luokanopettaja/-valvoja puolestaan keskustelee muutaman kiusatun oppilaan luokkatoverin kanssa ja haastaa heidät miettimään, miten he voisivat jatkossa tukea ja kannustaa tätä oppilasta ja vaikuttaa omalta osaltaan kiusaamisen loppumiseen.
 - Kiusattua ja häntä kiusanneita oppilaita ei välttämättä tarvitse tuoda missään vaiheessa yhteiseen tapaamiseen. Yhteinen seurantakeskustelu voi olla hyvä ja myönteinen tapahtuma, mutta se järjestetään vain, jos kiusatuksi joutunut oppilas haluaa siihen osallistua.
-
- Muussa tapauksessa seurantakeskustelu (samoin kuin selvittämiskeskusteluun kuuluvat ensimmäiset keskustelut) käydään erikseen ensin kiusatun ja sitten hänen kiusaamiseensa osallistuneiden oppilaiden kanssa.
 - KiVa-tiimin kanssa käytävä keskustelu voidaan katsoa kasvatuskeskusteluksi, johon ryhtyminen juontuu perusopetuslain turvallisen oppimisympäristön pykälästä: kun tulee esille turvallista oppimisympäristöä uhkaava asia, kuten kiusaaminen, koulun on toimittava. Oppilaan, joka on käyttäytynyt epäasiallisesti ja tavalla joka uhkaa muiden oikeutta turvalliseen oppimisympäristöön voidaan edellyttää osallistuvan keskusteluun.
-
- Kiusaamistapausten käsittelyn etenemisprosessi KiVa-tiimin edustajien kanssa:
 1. keskustelu kiusatun oppilaan kanssa
 2. yksilökeskustelut kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa
 3. yhteiskeskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa
 4. luokanopettajan keskustelu muutaman luokkatoverin kanssa
 5. seurantakeskustelu kiusatun oppilaan kanssa
 6. seurantakeskustelu kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden kanssa
-
- Vanhempia informoidaan tiimin käsiteltävänä olleista kiusaamistapauksista. Harkinnan mukaan voidaan kiusaamiseen osallistuneiden oppilaiden vanhemmat kutsua koululle seurantavaiheen jälkeen, mikäli kiusaamista ei ole saatu loppumaan.